

هیدگر، پایان فلسفه و معنای تفکر

علی فتحی

www.ketab.ir

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

پایان فلسفه و معنای تفکر

علی فتحی

عذر هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۸۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان نورنجفی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه ب ف، جواهری

سرشناسه: فتحی، علی، ۱۳۶۰.

عنوان و نام پدیدآور: هیدگر، پایان فلسفه و معنای تفکر/ علی فتحی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۰.

مشخصات ظاهری: ۶۴۳ص.

شابک: ۸ - ۴۶۳ - ۶۰۰۱۰۸ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: هیدگر، مارتین، ۱۸۸۹-۱۹۷۶م. — دیدگاه دربارهٔ مابعدالطبیعه.

موضوع: Heidegger, Martin -- Views on metaphysics.

موضوع: هیدگر، مارتین، ۱۸۸۹-۱۹۷۶م. — دیدگاه دربارهٔ تفکر (فلسفه).

موضوع: Heidegger, Martin -- Views on reflection (Philosophy).

موضوع: هیدگر، مارتین، ۱۸۸۹-۱۹۷۶م. — نقد و تفسیر.

موضوع: Heidegger, Martin -- Criticism and interpretation.

موضوع: فلسفه آلمانی — قرن ۲۰م. — تاریخ و نقد.

موضوع: Philosophy, German -- 20th century -- History and criticism.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ش ۲/د ۲۰۱ BD

رده‌بندی دیویی: ۱۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۴۰۸۶۴

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهشتی، تقاطع بزرگراه

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۴۸، تلفن: ۶۴۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۳	پیشگفتار
۱۷	مقدمه
۴۳	بخش اول: پایان مسافت
۴۵	فصل اول: مابعدالطبیعه و فلسفه
۴۵	گفتار اول: ورود هیدگر به مابعدالطبیعه
۴۸	گفتار دوم: فهم مابعدالطبیعی منطق
۵۴	گفتار سوم: مابعدالطبیعه و تاریخ
۵۶	گفتار چهارم: تأثیر دلیلتای و تفکر تاریخی جدید بر هیدگر
۶۱	گفتار پنجم: تجربه واقعی از زندگی در ایمان مسیحی
۶۶	گفتار ششم: تفاوت فلسفه و مابعدالطبیعه
۸۲	گفتار هفتم: فلسفه و نسیان وجود
۸۴	گفتار هشتم: پایان فلسفه
۹۰	نتیجه‌گیری
۹۳	فصل دوم: حقیقت و فلسفه
۹۳	گفتار اول: حقیقت و نسبت آن با پایان فلسفه
۱۰۴	گفتار دوم: حقیقت در دوران جدید
۱۰۷	گفتار سوم: نقد معنای مابعدالطبیعی حقیقت
۱۱۱	گفتار چهارم: هیدگر و نظریه مطابقت

گفتار پنجم: ذات حقیقت در تفکر هیدگر.....	۱۱۸
گفتار ششم: ذات حقیقت و نسبت آن با دازین.....	۱۱۹
گفتار هفتم: ذات حقیقت و آزادی.....	۱۲۲
گفتار هشتم: ذات حقیقت و ناحقیقت.....	۱۲۳
گفتار نهم: ذات حقیقت و حقیقت ذات.....	۱۲۶
گفتار دهم: الیا (Aletheia): بنیان حقیقت.....	۱۳۰
نتیجه‌گیری.....	۱۳۲
فصل سوم: وجود و فلسفه.....	۱۳۵
گفتار اول: وجود‌شناسی بنیادین به مثابه بنیاد مابعدالطبیعه.....	۱۳۵
گفتار دوم: تحلیل بنیادین دازین.....	۱۵۰
گفتار سوم: نقد فلسفه «جسمانی» طبیعی زمان.....	۱۶۲
گفتار چهارم: دازین و حیت زمانی.....	۱۶۵
گفتار پنجم: زمان و وجود.....	۱۶۸
نتیجه‌گیری.....	۱۷۲
فصل چهارم: زبان و فلسفه.....	۱۷۵
گفتار اول: هیدگر و زبان.....	۱۷۵
گفتار دوم: زبان مابعدالطبیعی.....	۱۷۶
گفتار سوم: زبان و نسبت آن با دازین در آثار نخستین هیدگر.....	۱۷۹
فصل پنجم: علم و فلسفه (تفکر حصولی و حسابگر در علم.....)	
و تکنولوژی جدید).....	۱۹۷
گفتار اول: علم جدید و مابعدالطبیعه.....	۱۹۷
گفتار دوم: تقابل میان علم جدید و قدیم در پایان فلسفه.....	۲۰۵
گفتار سوم: ذات و ماهیت ریاضی.....	۲۰۸
گفتار چهارم: ویژگی ریاضیاتی علم طبیعی جدید.....	۲۱۲
گفتار پنجم: ذات و ماهیت طرح ریاضی‌وار (مته‌متیکال).....	۲۱۴
گفتار ششم: تخصیص (تجزی) و تدبیر.....	۲۲۰

گفتار هفتم: معنای مابعدالطبیعی علم جدید.....	۲۲۲
گفتار هشتم: دکارت و خاستگاه علم جدید.....	۲۲۷
گفتار نهم: تفکر حصولی و حسابگر در علم و تکنولوژی جدید.....	۲۳۳
گفتار دهم: نقد تکنولوژی و پایان فلسفه.....	۲۴۱
نتیجه‌گیری.....	۲۵۱
بخش دوم: معنای تفکر.....	۲۵۵
فصل اول: تفکر وجود (وجود به مثابه موضوع تفکر).....	۲۵۷
گفتار اول: آغاز تفکر در پایان فلسفه.....	۲۵۷
گفتار دوم: نسبت میان وجود و انسان (معنای تفکر).....	۲۷۳
گفتار سوم: بازیافت کنی ذکر.....	۲۸۴
نتیجه‌گیری.....	۲۹۴
فصل دوم: وجود و اوصاف آن در ساحت تفکر.....	۲۹۷
گفتار اول: پرسش وجود در آثار محسن هیدگر.....	۲۹۷
گفتار دوم: معنای وجود در آثار متأخر هیدگر، وجوه سلبی و ایجابی وجود و وحدت آن.....	۳۰۴
گفتار سوم: نسبت میان وجود و موجودات، وجود و انسان.....	۳۱۲
گفتار چهارم: رویداد از آن خودکننده، برون داد، حواله، تاریخ و حرم.....	۳۲۲
گفتار پنجم: نسبت زبان و رویداد از آن خودکننده در تفکر وجود.....	۳۳۰
گفتار ششم: زمان و وجود.....	۳۳۱
گفتار هفتم: وجود و زمان.....	۳۳۵
گفتار هشتم: «آن»ی که وجود و زمان را عطا می‌کند (رویداد از آن خودکننده).....	۳۴۲
نتیجه‌گیری.....	۳۴۵
فصل سوم: خدای فلسفه و خدای تفکر.....	۳۴۷
گفتار اول: نقد هیدگر بر الهیات فلسفی (مابعدالطبیعی).....	۳۴۷
گفتار دوم: جایگاه خدا در تفکر هیدگر (ایزدان و فانیان).....	۳۵۱

گفتار سوم: تجربه هیدگر با الهیات مسیحی.....	۳۵۴
گفتار چهارم: تفکر درباره خدا؛ محدوده‌های ذاتی او.....	۳۵۹
گفتار پنجم: دیدگاه نیچه و هیدگر درباره خدا.....	۳۶۴
گفتار ششم: پرسش درباره خدا در آثار متأخر هیدگر.....	۳۷۵
نتیجه‌گیری.....	۳۸۳
فصل چهارم: زبان و تفکر	۳۸۹
گفتار اول: از «وجود و زمان» تا «در راه زبان»؛ گذشت از زبان فلسفه به زبان تفکر.....	۳۸۹
گفتار دوم: «زبان و وجود».....	۴۰۰
گفتار سوم: «دست زبان» یا «زبان وجود».....	۴۰۲
نتیجه‌گیری.....	۴۲۱
فصل پنجم: شعر و تفکر	۴۲۳
گفتار اول: مقدمه.....	۴۲۳
گفتار دوم: همراهی شعر و تفکر در آثار هیدگر.....	۴۲۶
گفتار سوم: نسبت میان شعر و تفکر.....	۴۳۱
نتیجه‌گیری.....	۴۴۰
بخش سوم: خاتمه	۴۴۵
گفتار اول: وظیفه تفکر در پایان فلسفه.....	۴۴۷
گفتار دوم: گذشت از مابعدالطبیعه و آغاز تفکر.....	۴۵۹
گفتار سوم: تفکر حضوری.....	۴۶۸
گفتار چهارم: تفکر به مثابه سپاس انسان به وجود.....	۴۷۷
بخش چهارم: ارزیابی تحلیلی انتقادی	۴۸۱
گفتار اول: تمهیدات.....	۴۸۳
گفتار دوم: مکتومات هیدگر یا پوشیدگی پرسش وجود.....	۴۸۶
گفتار سوم: هیدگر و منطق.....	۴۹۵
گفتار چهارم: مسائلی در باب پرسش درباره وجود.....	۵۰۶

۵۱۶.....	گفتار پنجم: تفسیر دریفوس و امکان تفاسیر دیگر.....
۵۱۹.....	گفتار ششم: ارزیابی انتقادی.....
۵۲۸.....	گفتار ششم: آثار متأخر.....
۵۲۹.....	گفتار هفتم: ردیهٔ پسایگانه‌انگاری.....
۵۳۹.....	گفتار هشتم: ارزیابی ترجیع‌بند نوهگلی.....
۵۵۱.....	گفتار نهم: خطابهٔ هیدگر و مغالطات او.....
۵۶۳.....	گفتار دهم: استعلاینگاری هیدگر.....
۵۷۸.....	گفتار یازدهم: انسان پدیدارشناسی وجود.....
۵۸۹.....	کتابنامه.....
۶۰۵.....	نمایه اعلام.....
۶۱۳.....	نمایه موضوعی.....

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم اسلامی، به‌دوان اندیشه، فرهنگ مرقی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تبیین حیات تعالیم و حیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودآوری ملت‌های مسلمان و احیای روحیه ستم‌ستیزی در آنان شد و از سویی دیگر، باعث نمود بیشتر سست‌پایگی مسلک‌ها و مکتب‌های بشری و نظام‌های وابسته به آن‌ها شد.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظام‌های اجتماعی وابسته، از ضرورت پرداخت علمی و روزآمد درباره حوادث فکری، به‌فراخور شرایط کنونی و ضرورت این رسته‌خیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به‌منظور تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و صیانت از هویت فرهنگی سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهادی علمی- پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی ممحض و کارآمدی را ایجاب می‌کرد.

بر این اساس، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به‌عنوان نهادی علمی- فکری در سال ۱۳۷۳، بنا بر فرمایش و نظر رهبر انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهادی عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در چهارچوب پژوهشکده‌های «حکمت و دین‌پژوهی»، «نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانش‌نامه‌نگاری دینی» و همچنین «مرکز پژوهش‌های جوان» فعالیت می‌کند. پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی که مشتمل بر هفت گروه علمی با عنوان‌های «فلسفه»، «معرفت‌شناسی»، «قرآن‌پژوهی»، «کلام»، «عرفان»، «مطلق‌فهم دین» و «گروه تخصصی علوم انسانی قرآنی» است، در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌کند:

۱. بازبینی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین مسائل مهم، مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات فلسفی، قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکتب‌ها و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- به منظور تحقق اهداف فوق، هریک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌پارچ و تصویب آن در شورای علمی گروه، موضوع موردپژوهش را به اعضای هیأت علمی خود و یا محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار کرده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، آن را جهت استفاده عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، چاپ و منتشر می‌کند. بی‌تردید، بسیاری از دستاوردهای فلسفه جدید و معارف غربی حاصل تفکر و تأمل اندیشمندان و فیلسوفان غربی است. چنان‌که لایب‌نیتس، کانت و هگل تا نیچه و هیدگر نقش مهمی را در شکل‌گیری جریان‌ها و نحله‌های فلسفی برعهده داشته‌اند. در این میان، مارتین هیدگر از اهمیت خاصی برخوردار است و در عصر حاضر، آرا و نظریه‌هایش همواره مورد بحث بوده است. آثار زیادی له یا علیه او نگاشته شده است؛ برخی او را مهمل‌گو خطاب کرده‌اند و برخی دیگر حکیم و عارفش خوانده‌اند. موضوع این کتاب پایان فلسفه و معنای تفکر در هیدگر است. فلسفه از نظر هیدگر همان تاریخ

۲۵۰۰ سال متافیزیک غربی است که از سقراط آغاز می‌شود؛ از این‌رو، پایان فلسفه همان پایان مابعدالطبیعه است. او تاریخ فلسفه و متافیزیک را تاریخ فراموشی و نسیان هستی می‌داند و سودای گذر از آن را در سر می‌پروراند. نکته قابل توضیح اینکه انتقادهای هیدگر بر تاریخ متافیزیک ناظر بر تاریخ فلسفه غرب بوده است و نمی‌توان آن را بر تاریخ حکمت اسلامی حمل کرد؛ زیرا درست است که فلسفه و حکمت اسلامی متأثر از فلسفه یونان خصوصاً فیلسوفانی همچون افلاطون، ارسطو و فلوپین است؛ اما فیلسوفان اسلامی عالمی متفاوت با فلسفه غرب ایجاد کرده‌اند. باید توجه داشت که هیدگر هیچ‌گاه در پی تأسیس نظام جدیدی نبود و در عوض، خود را «متفکر در راه» می‌خواند. این کتاب در صدد است معنای پایان فلسفه نزد هیدگر را روشن کند و همچنین مشخص کند که چگونه او در دل این پایان، آغاز تفکر دیگری را — که از سنخ تفکر مابعدالطبیعی نیست — نوید داده است. در نهایت نیز تحلیلی انتقادی از نظریه‌های هیدگر ارائه دهند. با این منظور، نویسنده در این کتاب از آثار هیدگر و شارحان او بسیار بهره برده است.

این کتاب بر اساس فرایند پژوهشی ریشه‌نگاه و در جهت اهداف پژوهشکده و به قلم آقای دکتر علی فتحی، استاد بازنشسته فلسفه پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، نگاشته شده است. ایشان در زمینه تفکری فلسفه را از دانشگاه علامه طباطبائی دریافت کرده‌اند و علاوه بر تدریس، چندین مقاله نیز از ایشان منتشر شده است.

در پایان، از همه اعضای شورای علمی گروه فلسفه و ارزیابان، کتاب دکتر حسین زمانیه‌ها و محمدتقی چاوشی، قدردانی می‌گردد و از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارسال دیدگاه‌ها و پیشنهادهای سازنده خویش ما را یاری کنند.

گروه فلسفه

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی